

Основните права на мигранти с неуредено положение в Европейския съюз

Членове 1, 14, 31, 35 и 47 от дялове „Достойнство“, „Свободи“, „Солидарност“ и „Правосъдие“ от Хартата на основните права на Европейския съюз гарантират правото на човешко достойнство, образование, справедливи и равни условия на труд, закрила на здравето и правото на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес.

Контекст на политиката

Международното и европейското право в областта на правата на човека налага задължение на държавите-членки на Европейския съюз (ЕС) да гарантират правата на всички лица в рамките на тяхната юрисдикция. Това включва и мигранти с неуреден статут.

Терминът „мигранти с неуредено положение“ или „мигранти с неуреден статут“ се отнася за лица, които не са граждани на държава-членка на ЕС и пребивават в държава-членка на ЕС без валидна виза или разрешително за пребиваване.

Въпреки че държавите-членки не са задължени да предлагат на мигранти с неуреден статут същите социални придобивки като на своите граждани, те трябва да спазват един основен набор от стандарти за права на човека. Те включват достъп до:

- необходими здравни грижи за всички, включително спешна помощ, както и достъп до основни здравни грижи, като например възможността за посещение при лекар или за получаване на необходимите лекарства;
- здравни грижи за бременни жени и достъп до здравни грижи и до образование за деца при същите условия като за своите граждани;
- правосъдие – механизъм, който позволява на дадено лице да подаде жалба и да получи обезщетение под формата на компенсация, например за трудова злополука.

Основни въпроси

Приблизително между 1,9 и 3,8 милиона мигранти с неуреден статут са пребивавали в ЕС през 2008 г. според финансираната от

Европейската комисия проект Clandestino. Поради своя неуреден миграционен статут те са уязвими спрямо експлоатация и насилие на работното място. Освен това те често са изправени пред правни и практически пречки при получаването на достъп до основни услуги, като например здравни грижи, образование и достъп до правосъдие. Определени категории мигранти с неуредено положение се намират в особено уязвимо положение, като например онези, предимно жени, които са наети за домашни помощници. Те могат да се сблъскат с дискриминация на основата на тяхната раса или етническа принадлежност и с насилие, основано на пола. Някои групи мигранти с неуреден статут търпят особено сериозни последствия, ако не успеят да получат достъп до основните си права. Липсата на достъп до здравни грижи и до образование може да накърни здравето на децата и бъдещото им развитие.

Основни констатации и съвети, основани на доказателства

Практики за засичане и докладване

Въпреки че държавите-членки имат право да упражняват контрол над това кой влиза и остава на територията им, те трябва да спазват стандартите за права на човека при прилагането на имиграционното законодателство. В някои държави-членки тези мерки включват задържане на мигранти с неуредено положение във или около болници и училища. Също така в някои държави-членки определени обществени органи, като например съдилищата и доставчиците на здравни и образователни услуги, са задължени или имат практика да съобщават на имиграционните органи за мигранти с неуредено статут, когато те се опитат да получат достъп до техните услуги. Тези действителни или възприети практики за засичане и докладване може да попречат на мигранти с неуредено положение да получат достъп до основни права поради страх от депортиране.

Държавите-членки на ЕС следва да преустановят използването на методи за засичане, които ефективно блокират достъпа до здравни грижи, образование или достъпа до правосъдие. Доставчиците на услуги следва да не са задължени да докладват на имиграционните органи за мигранти с неуредено положение. Докладването и предоставянето на информация на имиграционните органи следва да бъде преустановено и доставчиците на услуги и мигрантите трябва да бъдат информирани за липсата на задължения за докладване.

Достъп до здравни грижи

Мигрантите с неуредено положение — които обикновено нямат разрешително за работа — често са принудени да заплащат медицински грижи, които са безплатни за гражданите на държавата, включително спешна медицинска помощ. Дори и особено уязвими групи, като например бременни жени и деца, може да нямат право на безплатно лечение при същите условия като гражданите на държавата. Даже в случаите, когато мигранти с неуредено положение имат право на безплатно лечение съгласно националното законодателство, те пак може да са задължени да изпълнят административни изисквания, които затрудняват достъпа им до здравни грижи на практика, като например необходимостта от доказване на постоянно пребиваване.

Достъпът до необходими здравни грижи следва да се предоставя на мигрантите с неуредено положение на същата основа, както за гражданите на държавата. В съответствие с член 3, параграф 1 от Конвенцията на Обединените нации за правата на детето и член 12 от Конвенцията на ООН за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените, бременните жени следва да имат право на безплатни здравни грижи преди, по време на раждане и след това, а децата следва да имат право на здравни грижи при същите условия като гражданите на държавата, включително на имунизации.

Достъп до образование

Децата на мигранти с неуредено положение може да бъдат възпрепятствани по отношение на записване за безплатно начално образование, тъй като за тях не е възможно да бъдат набавени изискваните официални документи, като например валидно разрешително за пребиваване, свидетелство за раждане или медицински картон.

Безплатното начално образование следва да бъде достъпно за всички деца в съответствие с член 28 от Конвенцията на ООН за правата на детето.

Достъп до правосъдие

Мигрантите с неуредено положение, които са преживели физическо насилие или злоупотреба на работното място или на които е отказано заплащане, са изправени пред няколко пречки при упражняване на своите права чрез съда. Това намалява възпиращото действие на закона спрямо работодателите, като прави мигрантите с неуредено положение по-уязвими към експлоатация.

Тези, които са ангажирани с работа в домакинството, са особено уязвими към насилие и експлоатация, тъй като този сектор на заетостта по-принцип е по-слабо регулиран от законодателството в сравнение с останалите. Често работодателите не осигуряват периоди за почивка, платен отпуск и платени болнични, дори ако има възможност за това съгласно националното законодателство.

Мигрантите с неуредено положение може да се страхуват, че ще бъдат докладвани на емиграционните органи от съдилищата, ако подадат жалба, а ако направят това, мигрантите често са изправени пред затруднения, свързани с доказването на

техните случаи. Свидетелите, които също може да бъдат с неуреден статут, може да не желаят да свидетелстват и може да не съществува доказателство за трудово правоотношение. Освен това не всички държави-членки признават правото на иск за плащане със задна дата или компенсация за злополуки на работното място.

Държавите-членки следва да признаят и подкрепят ключовата роля на неправителствените организации и на профсъюзите при улесняването на достъпа до правосъдие за мигранти с неуредено положение.

Освен това те следва да гарантират, че са въведени ефективни механизми, които позволяват на мигранти с неуредено положение да подават жалби срещу своите работодатели, основавайки се на разпоредбите на Директивата за санкциите срещу работодатели (Директива 2009/52).

Мигранти с неуредено положение, които не могат да бъдат отведени

В някои случаи мигрантите с неуреден статут не могат да бъдат отведени от държавите-членки поради правни или практически причини. Те обаче често не разполагат с никакъв официален правен статут. Това може да ги постави в положение, при което те не са в състояние да получат достъп до заетост или до основни услуги в течение на години.

През 2014 г. предстои оценка и преразглеждане на директивата за връщането. Това предоставя възможност за изменения, които могат да гарантират спазване на основните права на лицата, които не са отведени. Следва да се установят механизми на равнище на ЕС или на равнище на държавите-членки, които да предоставят на лицата, изправени пред продължителни ситуации на „правен вакуум“, правен статут и в резултат на това достъп до техните основни права.

Допълнителна информация:

Настоящата фактологична справка се основава на три доклада на Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA), публикувани през 2011 г., относно правата на мигрантите с неуредено положение:

Fundamental rights of migrants in an irregular situation in the European Union (Основни права на мигранти с неуредено положение в Европейския съюз) (ноември 2011 г.)

Migrants in an irregular situation employed in domestic work: Fundamental rights challenges for the European Union and its Member States (Мигранти с неуредено положение, наети в домакинството: предизвикателства пред основните права за Европейския съюз и неговите държави-членки) (юли 2011 г.)

Migrants in an irregular situation: access to healthcare in 10 European Union Member States (Мигранти с неуредено положение: достъп до здравни грижи в 10 държави-членки на Европейския съюз) (октомври 2011 г.)